

XV. Louis Stili Mobilyaların Genel Özellikleri ve Günümüzdeki Uygulamaları

Rahmi ARAS, Oğuzhan UZUN

ÖZET

Bu çalışmada mobilya tarihinde önemli yeri olan XV. Louis stili mobilyaların; genel özellikleri ve günümüzdeki üretim yöntemleri incelenmiştir. Ayrıca, günümüzde uygulanan bazı örnekler asıl (orijinal) örnekleriyle karşılaştırılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, atelye tipi üretimlerde; üretim maliyetlerini düşürmek için, stilin özelliklerini tam olarak yansıtmayan, estetikten ve ergonomiden uzak örneklerin uygulandığı görülmüştür. Günümüzde kullanıcılar tarafından beğenilen ve aslına uygun örneklerin geliştirilmiş yeni makineler ve güncel ileri teknolojiler kullanılarak üretilmesinin hem mobilya ve dekorasyon sektörü hem de kullanıcılar açısından yararlı olacağı görüşüne varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Mobilya, Klasik mobilya, XV. Louis stili, Kavela, Kabriyal

General Features and Current Applications of Louis XV. Style Furniture

ABSTRACT

In this study, Louis XV. Style Furniture which has an important place in the history of furniture has been examined in general characteristics and the production methods of today. Also, some samples which are applied today were compared with the original samples. As a result of this work, it was seen that samples did not fully reflect the characteristics of style and were non-ergonomic and non-aesthetic in workshop-type production in order to reduce production costs. It has been concluded that it will be beneficial for both users and the furniture and design sector if the samples reflect their originals which are liked by their users and re-produced by using new machines and updated advanced technology.

Key words: Furniture, Classical furniture, Louis XV style, Dowel, Cabriole

1. GİRİŞ

Mobilya tarihinde önemli bir yeri olan XV. Louis stili mobilyaların uygulandığı dönemlerde (1723-1774) özellikle oturma grubu ve salon mobilyaları başta olmak üzere günümüzdeki anlamda grup mobilya ve aksesuar olarak üretildiği görülmektedir. Kullanılan malzeme, estetik ve ergonomik özellikler açısından sanatsal eser niteliğindeki bu tarz mobilyalar mobilya tarihi açısından her devirde önemli ve vazgeçilmez olmuştur (Aras, 1982).

Yakın bir zamana kadar ülkemizde bu tarz mobilyaların aslına uygun veya sadeleştirilmiş haliyle üretilip mobilya mağazalarında çok fazla satıldığı belirlenmiştir. Son zamanlarda orijinalliği ve özelliği bozulmuş örneklerin de piyasada yer aldığı, kalitesiz üretimlere de yer verildiği gözlenmektedir. Özellikle piyasada ve halk arasında bu tarz mobilyalara ilişkin kavram kargaşası görülmektedir. İtalyan veya İngiliz yemek, yatak ve oturma grubu gibi yanlış isimlendirmeler yapılmaktadır.

Makale 30.04.2010 tarihinde gelmiş, 03.08.2010 tarihinde yayınlanmak üzere kabul edilmiştir.

R. ARAS, Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Mobilya ve Dekorasyon Eğitimi Bölümü

e-posta : rahmiaras@gaziedu.tr

O. UZUN, Düzce Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Mobilya ve Dekorasyon Eğitimi Bölümü

e-posta : oguzhanuzun@duzce.edu.tr

Digital Object Identifier 10.2339/2010.13.2, 131-141

Bazı uygulamalarda ise iki ayrı stilin özelliklerini taşıyan mobilyaların üretildiği örnekler de rastlanmaktadır. Aslına uygun özellikte üretilmeyen mobilyaların stillerin genel özelliklerini yansıtmadığı ve değerlerini düşürdüğü bilinmektedir. Ayrıca, oturma grubu mobilyalarında oturma yüksekliğinin çok fazla veya çok az olması, arkalık eğiminin iyi ayarlanamamasından kaynaklanan ergonomik rahatsızlıkların bilinçli kullanıcılar tarafından belirtildiği görülmüştür (Aras, 2000).

Bu saptamalardan hareketle mobilya tarihinde önemli yeri olan XV. Louis stili mobilyaların genel özelliklerinin araştırılmasına, günümüzdeki üretim yöntemlerinin belirlenmesine ihtiyaç duyulmuştur.

2. GENEL BİLGİLER

Ağaç mobilya; oturma, yemek yeme, çalışma, yatma vb. işlerin yapılmasında kolaylık ve rahatlık sağlayan, parçalarının büyük çoğunluğu masif, lifli, yongalı ve tabakalı ağaç malzemeden yapılan, taşınabilir veya sabit olarak kullanılan eşyalardır (TS 4521, 1985). Mobilyalar stillerine göre; antika mobilya, taklit mobilya, stil mobilya ve modern mobilya olmak üzere 4'e ayrılmaktadır. *Antika mobilya*, en az yüz sene önce imal edilmiş olan, ana hatlarında herhangi bir değişiklik yapılmamış ve belli bir ekole göre isimlendirilen mobilyadır (Antik, Gotik, Rönesans, Louis XV, Louis XVI, Barock, Rokoko, Chippendale, Sheraton, Hepplewhite, Empire gibi). *Taklit mobilya*, antika mobilyanın özellikleri aynen uygulanarak sonradan yapılan mobilyadır.

Stil mobilya, antika mobilyanın özelliklerini kısmen yansıtan ve teknolojik gelişmelerden yararlanarak üretilen mobilyadır. *Modern mobilya*; antika, taklit, stil mobilyaların dışında kalan ve genellikle düz hatlardan meydana gelen mobilyadır (TS 4521, 1985). Yapılan bu sınıflama piyasada ve halk arasında genelde antik, klasik, yarı klasik ve modern mobilya olarak da isimlendirilmektedir (Aras, 2000).

Klasik mobilyalarla ilgili yapılmış çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu konuda; Burdurlu vd. (2005), farklı demografik özellikli mobilya kullanıcılarının klasik sandalyelerle ilgili stil ve renk tercihlerini araştırmışlardır. Sonuçta; herhangi bir özellik göz önüne alınmadan Duncan Phyfe I, Queen Anne, Rönesans, Colonial ve Duncan Phyfe II stilleri en çok tercih edilen sandalye stilleri; kahverengi, beyaz ve sarı renkler ve bu renklerin tonları en çok tercih edilen renkler olarak belirlenmiştir.

2.1. XV. Louis Stili Mobilyaların Genel Özellikleri ve Üretim Yöntemleri

1723-1774 yılları arasını kapsayan, Fransız mobilyası olan XV. Louis stili; bazı kaynaklarda Rokoko olarak da isimlendirilmektedir. Bu dönemde mobilya çeşit yönünden oldukça zengindir. Berjer tipi koltuklar, kanepeler, şezlonglar ve markizler çok uygulanan mobilyalar arasındadır (Aras, 2003). Mobilyalarda oyma ve kakma süslemelere geniş yer verilmiştir. Mobilya ve dekorasyonda oyma ve kakma süslemelerin uyumluluğu, dikkati çeker. Kakma süslemelerde koyu ve açık renk kaplamaların (maun, ceviz, abanoz, audire, gül vb.) yanı sıra bakır, bağa, bronz, pirinç vb. gereçlere de yer verilmiştir. XV. Louis stili mobilyalarda düz hatlara rastlamak olanaksızdır. Mobilyada kullanılan madeni gereçler biçim ve büyüklük olarak süslemelere ve mobilyaların genel görünümüne uygundur. Mobilyaların etkin özelliklerinden birisi de zarif ve süslü olmalarıdır. Kartuşlar, çiçek demetleri, çiçek sepetleri, girland, meşaleler, deniz kabukları, güvercinler, palmeler vb. çok kullanılan süsleme unsurları arasındadır (Aras, 2003). XV. Louis stili mobilyaların üretiminde ceviz, maun, ıhlamur ve kayın ağaçları çok kullanılmıştır. Kakma süslemelerde kaplama olarak ceviz, maun, gül ve abanoz önemli yer tutmaktadır (Aras, 2003). Dekorasyon ve mobilyalarda biçim, ölçü, oyma süslemeler bakımın-

dan mimari ile bir bütünlük göze çarpar. Lambrilerin oymaları çok zarif ve dengeli bir biçimde yapılmıştır. Altın varak ve yaldızla boyama işleri de önemli bir yer tutar. Tavanların kenarları genellikle frizlerle çevrilmiştir. Dekorasyonda alçı süslemelerin etkinliği fazladır. Göze hoş gelecek biçimde uygulanan kavisler stilin temel öğelerindendir. Çin lakları ve Hindistan'dan getirilen gomalak cilasına benzer cila türü üst yüzey gereci olarak çok kullanılmıştır. Süsleme motiflerinde doğadan alınan şekiller ağırlıktadır. Şöminelerin kenarları kabartma oymalarla süslüdür. Şömineler kabul salonlarının önemli bir öğesi konumundadır (Aras, 2003).

Sandalye ve koltuklarda uygulanan ayak şekli genellikle kabriyaldır. Ayakların yere değen kısımlarında genellikle koç boynuzu veya dışa doğru çıkıntılı kıvrımlarla beraber üzerinde fitil ve genellikle bitkisel şekilli oymalar görülür. Ön ayakların alın kısmında çeşitli yaprak, stilize edilmiş çiçek oymaları uygulandığı gibi sade bırakılanlarda fitil ve oluklar vardır (Aras, 2003) (Resim 1).

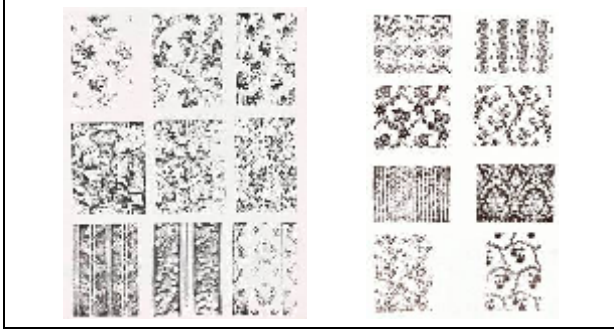
Resim 1. Kullanılan ayak şekli ve oymalar (Aras, 1982)

Koltuk ve sandalyelerin ön ve yan kayıtlarının genellikle orta kısmına çiçek oymaları yapılmıştır. Kolçak ve kolçak dikmeleri stilin genel havasına uygun kavislidir. Kolçakların dirsek konacak kısmına döşeme yapılmıştır. Taç kısmında çiçek motifli oyma süslemeler daha çok uygulanmıştır. Arkalık çerçevesi stilin özelliğine uygun olarak kavisli bir biçimde hazırlanmıştır. Ayrıca, arkalık çerçevesine oluk ve fitil açılmak suretiyle görünüş güzelliği artırılmıştır (Aras, 2003) (Resim 2).

Resim 2. Koltuklar (www.kollenburgantiquairs.com, 2009; www.emporiumindonesia.com, 2009)

Kanepelere 8 ayak konulmuştur ayrıca konstrüksiyon oldukça sağlamdır. Konstrüksiyonda zıvana ve kavelalı birleştirmeler uygulanmıştır. Koltuk ve sandalyelerde süfleli döşeme çok uygulanmıştır. Kabara başlı çiviler döşemede ayrıca bir süs unsuru oluşturur. Kabara başlı çiviler günümüzde şeritler halinde işçiliği azaltmak ve mobilyanın ahşap kısmının yıpranmasını en aza indirmek amacıyla kullanılmaktadır. Hasır örgülü ve deri kaplı yazıhane koltuğu dışında bütün sandalye ve koltuklar özel olarak dokunmuş çizgili veya çiçekli ipeklilerle döşenmiştir. Berjer tipi koltuklar ve şezlonglar bu dönemde fazlaca uygulanan koltuk çeşitleridir. Stilin döşemelerindeki kumaş örnekleri Resim 3'de verilmiştir (Aras, 2003).

Resim 3. Döşeme kumaşı örnekleri (Aras, 2003)

Bu dönemde yatak odası ve kabul salonlarının mobilyalarına ayrı bir özen gösterilmiştir. Karyolalar gayet zarif oymalarla süslüdür. Ayak ve başucu kısımlarında oyma süslemelerin yanı sıra kapitone tekniğinde döşeme yapılmıştır. Üst kısımları ya yarıya kadar ya da tamamen kapatılıp, çoğu kez perde sistemiyle yanları örtülmüştür. Komodin ve tuvalet masaları yatak odasının diğer önemli mobilyalarıdır. Komodinlerin üst tabladaki düzgün kısımları dışında kavisli yüzeyler ve şekiller egemendir. Oyma ve kakma süslemeler ağırlıktadır. Kakma süslemelerde geometrik düzenlemeler ve doğadan alınmış şekiller göze çarpar. Ayakların alınlarında ve kapakların üstünde ustalıkla oyma ve marketri (ağaç kakma) uygulanmıştır (Aras, 2003) (Resim 4).

Resim 4. Yatak odası mobilyaları (www.trueggelmann.de, 2009)

Stilin genel karakteri olan eğri çizgiler, büfe ve dolaplarda da etkindir. Mimari süslemelere uygun olarak hazırlanan büfe ve dolaplarda kabartma biçiminde oymalara ve kakma süslemelere geniş yer verilmiştir. Kapak ve çekmeceler genellikle iç bükey ve dış bükey kavisli olarak yapılmıştır. Kullanılan madeni gereçler mobilyanın süslemelerine ve genel özelliklerine (büyüklük ve ölçü) uygun olarak özel tasarlanmış ve üretilmiştir (Aras, 2003) (Resim 5).

Masalarda ağaç kakma ve ağaç oyma süslemeler önemli yer tutar. Ağaç kakma uygulamalarında geometrik süslemeler, doğadan alınmış çiçek motifleri özenle işlenmiştir. Değişik desen ve renkteki kaplamaların yanı sıra bağa, fildişi ve bakır malzemeler kullanılmıştır. Ayaklar kabriyaldır. Ayakların kayıtlarla birleştiği alın kısımlarında oyma süslemeler vardır. Masalarda iç bükey ve dış bükey kavisli yüzeyler, kıvrımlı kenar çizgileri egemendir. Üst tablaların kaplama düzenlemesi mükemmeldir. Sehpa ve orta masalarında üst tabla olarak kaliteli mermer çok kullanılmıştır. Üst tablalarda kullanılan malzeme ister ahşap olsun ister mermer kenarları kavisli ve kordonludur (Aras, 2003) (Resim 6).

Resim 6. Masa (www.idesignproject.com, 2009)

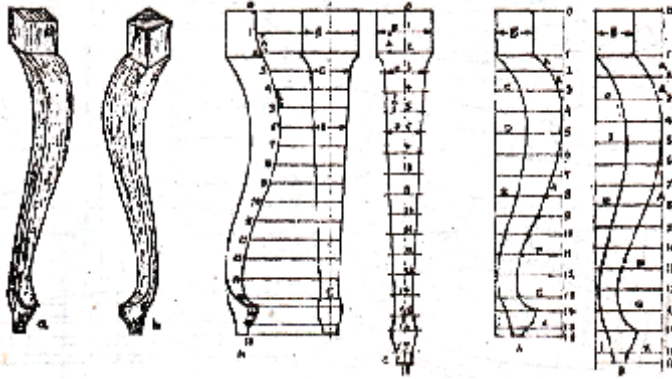
Resim 5. Büfe ve dolaplar (Kondor, 1998)

XV. Louis stili ayaklar kesikli ve seri üretime göre iki şekilde üretilirler.

Kesikli üretime göre

XV. Louis Stili ayakların yapımı bazı özellikler gerektirir. Bunlardan yuvarlak masalarda kullanılabilecek köşeli işlerde kullanılan görünüş bakımından oldukça farklıdır (Şekil 1.a). Fireyi azaltmak için bu ayakların dış yüzey açınımlarının da çizilmesi ve master çıkarılması gerekir. Bu ayakların dış yüzey açınımlarının çıkarılışı Şekil 1.b-c'de verilmiştir. Prensipte açınımı yapılmak istenen kavisli yüzeyin eşit parçalara bölünerek düz çizgi üzerine taşınmasıdır. Diğer ölçüler ön görünüşten aynen alınır (Zorlu, 1997).

görünüşünün açınım masterının çıkarılması zorunludur. Master çıkarmak için, kolçağın hangi görünüşünün açınımı çıkarılacaksa o görünüş bir dikdörtgen içine alınır. Sonra bu görünüşün altına dikdörtgenin bir tarafı açık bir benzeri çizilir. Hangi görünüşün açınımı çizilecekse o görünüşün eğmeçli olan kenar çizgisi eşit parçalara bölünür. Pergelin açıklığı hiç bozulmadan, aynı sayıda uzunluk son çizilen bir ucu açık dikdörtgenin kenar çizgisi üzerine taşınır. Böylece kavisli kenar uzunluğu düz çizgi üzerine taşınmış olur. Eğmeçli kenar üzerinde alınan bölüm noktaları ile son çizilen dikdörtgenin kenar çizgisi üzerine taşınan noktalardan düşey yardımcı doğrular çizilir. Dikdörtgen içine alınan görünüşteki A, B, C, D, E vb. uzunluklar

Şekil 1. XV. Louis Stili ayakların dış yüzey açınımlarının çıkarılması (Zorlu, 1997)

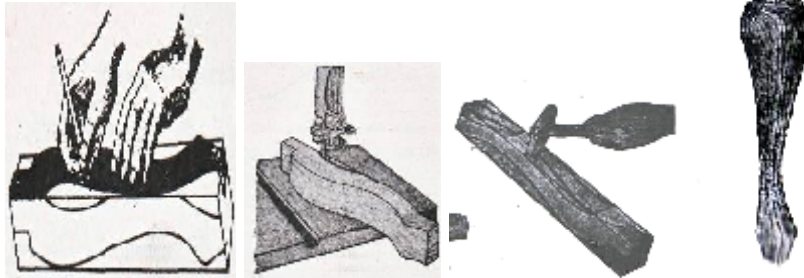
a. Kabriyal ayağın farklı kullanımları

b-c. Dış yüzey açınımlarının

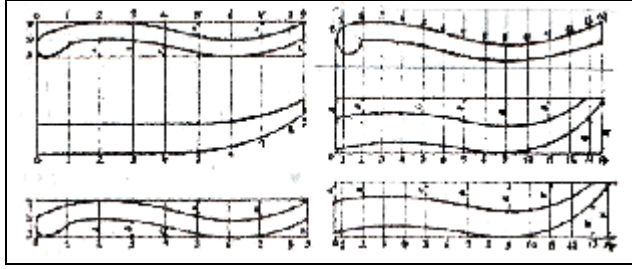
Kereste üzerine yapılan çizimin, en az fire verilecek şekilde ve kusurlar göz önüne alınarak yapılması gerekir. Bazen; tasarımcıya bağlı olarak, ürüne ait parçalar çift şablonlu da olabilir. Bu durumda, birinci şablona göre kesim yapıldıktan sonra, ikinci şablonun açınımlarıyla ikinci çizim ve kesim gerçekleştirilir. Ayrıca; açınım şablonu kullanılmadan, iki şablonun ardışık olarak çizilmesinden sonra ortak kesim yapılır (Burdurlu, 1995). Kabriyal ayağın kesimi ve temizlenmesi Şekil 2'de verilmiştir (Afyonlu, 1998).

son çizilen açınım dörtgenine taşınıp, bulunan noktalar uygun yaylarla birleştirilirse kolçağın üst veya yan görünüşünün açınım mastarı çizilmiş olur. Böylece geniş bir parçaya marka edilen üst veya yan görünüşe göre parça kesilir. Sonra açınım mastarı ile kolçağın diğer görünüşleri marka edilir ve kesilir. Açınım mastarı çıkarmada gerek kolçakların gerekse ayakların genellikle dış yüzey açınımları çizilir. Master da kolay bükülebilmesi için 1-2 mm kalınlığındaki mukavvadan yapılır (Zorlu, 1997) (Şekil 3).

Koltukların kolçakları düz, tek veya iki taraflı eğmeçli olabilir. Kolçakların her biri teker teker uygun parçalardan kesilirse yan ve üst görünüş masterları yeterlidir. Fakat fireyi azaltmak için, kolçaklar birkaç kolçağın kesilebileceği genişlik veya kalınlıkta parçalardan kesilir. Bu durumda kolçağın üst veya yan

Şekil 2. Kabriyal ayağın kesimi ve temizlenmesi (Afyonlu, 1998)

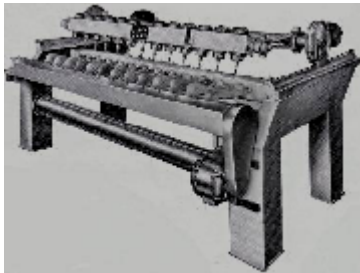
Şekil 3. XV. Louis Stili koltukların kolçak açılım mastarlarının çıkarılışı (Zorlu, 1997)

Seri üretime göre

Mobilya sektörünün bir moda ve tasarım sektörü olması nedeniyle, tasarımcıların yaratıcılık yeteneklerine bağlı olarak, mobilya parçalarında çok farklı dış hatlar yer alabilmektedir. Bundan başka, geçmişte oluşmuş ve klasikleşmiş dış hatlar yeri gelince yaygın şekilde kullanılabilir. Dış hatların doğrusallıktan çıkıp karmaşık şekiller alması klasik makinelerle bu oluşumun gerçekleştirilmesini güçleştirmekte ve hatta imkânsızlaştırmaktadır. Bu nedenle, makine üreticileri tarafından karmaşık dış hatların şekillendirilmesine ve temizlenmesine olanak sağlayan çeşitli freze makineleri geliştirilmiştir. Oluşturulacak şeklin benzeri bir şablon, kalıp veya numune hazırlanması ve bunlara kılavuzluk edilerek şekillendirme yapılması bu tür makinelerin ortak noktasıdır. Bu nedenle, bu tür makineler pratikte “şablon freze”, “kopya freze” gibi adlarla anılmaktadır. Bu tür makineler iki ana başlıkta toplanabilir (Burdurlu ve Baykan, 1998):

1. Otomatik beslemeli şablon şekillendirme ve zımpara makinesi
2. Kılavuzlu şablon ve kopya freze makineleri
 - Kılavuzlu şablon freze makinesi
 - Çift taraflı şablon freze makinesi
 - Döner tablalı şablon freze ve zımpara makinesi
 - Kopya freze ve zımpara makinesi
 - Oyma kopya freze (pantograf) makinesi

Bu tür makinelerin genel olarak çalışma prensipleri aynıdır. İşlenecek parçanın dış hatlarına uygun bir model (oyarak şekillendirmede) veya kalıp (şablon) hazırlanır. Makinenin kılavuz pimi veya rulmanı bu model veya kalıp üzerinde veya kenarında hareket ederek şekillendirme işlemi gerçekleştirilir (Burdurlu ve Baykan, 1998) (Resim 7).

Resim 7. Oyma kopya freze (pantograf) makinesi (F.lli Mariani, 1998)

2.2. XV. Louis Stili Mobilyalarda Kullanılan Ağaç Malzemelerin Özellikleri

Doğu Kayını (Fagus orientalis L.): Ülkemizde mobilya alanında kullanılma alanı en geniş ağaçtır. Her çeşit masif mobilya işinde, merdiven basamak ve korkuluklarında, parke döşemelerde, kontrplak yapımında, araba ve ambalaj sanayinde, kalıp işlerinde vb. çok kullanılır. Kimyasal boyalarla değişik renklerde boyanmaya elverişlidir. Her çeşit cila ve vernik işlemleri başarıyla uygulanabilir. Özgül ağırlığı 0,57-0,66 gr/cm³ arasında değişir (Dinçel vd., 1977).

Ihlamur (Tilia grandifolia Ehrh.): Homojen yapılı olduğu için özellikle resim masaları ve plançetelerin yapımında, torna ve oyma işlerinde, modelcilik ve kalıpcılıkta çok kullanılır. Hafif bir ağaçtır. Özgül ağırlığı 0,40-0,55 gr/cm³ arasında değişir. Yumuşak bir ağaçtır. Yıllık halkalar arasında sertlik farkı çok az olduğu için eşdeğer yapıldır (Dinçel vd., 1977).

Ceviz (Juglans regia L.): Gerek renginin güzelliği ve gerekse fiziksel ve yapısal özellikleri dolayısıyla, mobilya alanında çok beğenilen ve kullanılan bir ağaçtır. Masif olarak iç mobilyada, oyma ve torna işlerinde tercih edilir. Modelcilik ve heykelticilikte de aranan bir ağaçtır. Ortalama olarak özgül ağırlığı 0,64-0,68 gr/cm³ arasındadır. Orta sertliktedir (Dinçel vd., 1977).

Abanoz (Diospyrus ebenum): Masif olarak müzik aletlerinin saplarında, mobilya kulplarında, pipo ve satranç taşlarının yapımında yararlanır. Zor işlenir. Rendelenen yüzey parlak ve kaygandır. Çok ağır bir ağaçtır. Özgül ağırlığı 1,08-1,16 gr/cm³ arasında değişir. Çok sert ve sıkı bir yapısı vardır (Dinçel vd., 1977).

Audire (Guarrea Africana Pellegr.): Mobilya üretiminde masif ve kaplaması kullanılır. Masifi oymalı, tornalı işlere uygun özelliktedir. Hava kurusu audirenin özgül ağırlığı 0,45gr/cm³tür. Yumuşak gevşek yapılı bir ağaçtır. Kolay işlenir (Şanıvar ve Zorlu, 1997).

Gül (phycocalymna scaberrimum): Küçük boyutlu oymalı, tornalı süs eşyalarında, kakmalı işlerde, sanat değeri üstün mobilyalarda masif ve kaplama olarak kullanılır. Dış odunu açık sarıdır. İç odunu, türüne göre değişir. Avustralya gül ağacı pembe zeminde koyu kırmızı damarlıdır. Dağınık gözenekli bir ağaçtır, özışınları genellikle çıplak gözle görülemeyecek kadar küçüktür. Sıkı dokuludur. Bazı türleri gül gibi kokar. Sert ağaçlardandır, işlenirken zorluk çıkarmaz, parlak ve düzgün yüzey verir. Bazı türleri yağlıdır. Değişik hava koşullarında oldukça dayanıklıdır. Gül ağaçlarında hava kurusu özgül ağırlık ortalama olarak 0,95 gr/cm³tür (Şanıvar ve Zorlu, 1997).

Maun (Khaya sp.): Üstün özellikleri sebebiyle mobilya alanında masif ve kaplama olarak çok kullanılır. Torna ve oyma işlerine oldukça elverişlidir. Özgül ağırlık türlerine göre 0,60-0,90 gr/cm³ arasında değişir. Sert bir yapısı vardır. Yaşken daha yumuşak olan maun kurudukça sertleşir (Dinçel vd., 1977).

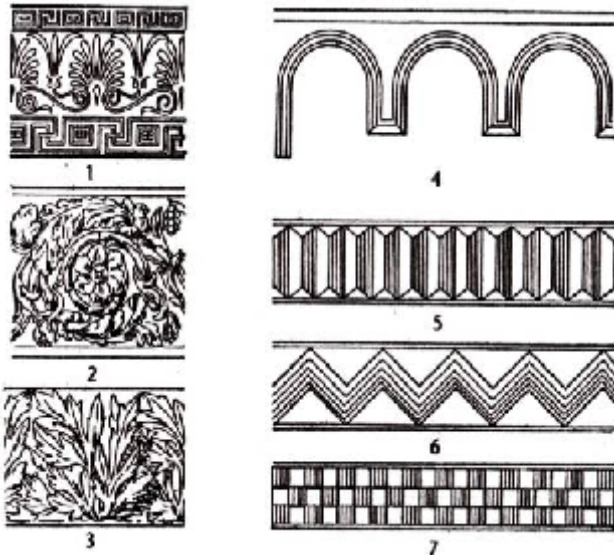
2.3. XV. Louis Mobilyalarda Uygulanan Süslemeler

Oyma: Düz ya da oluklu kalemler kullanılarak kesme, yontma, düzeltme, delik açma tekniğiyle ahşapta yapılan süs olarak tanımlanmaktadır (Hasol, 2002). Ağaç oymacılığı; değişik gövde ve uç yapısında takım çeliğinden hazırlanmış ağaç oyma kalemleriyle ağaç malzeme yüzeyine markalanmış süsleme motiflerinin işlenmesiyle elde edilen süslemelerdir (Aras, 1982).

Kakma (Marketri): Marketrinin değişik kaynaklara göre benzer tanımları mevcuttur. Hasol (2002), marketriyi bir malzemenin yüzeyinde açılan yuvalara gümüş, altın, sedef, fildişi gibi maddeler kakılıp oturtularak yapılan süsleme işi olarak tanımlamıştır. Turani (2003), marketriyi düz bir zemini oyarak içine o oyulan yer kadar renkli parçalar yerleştirme tekniği olarak tanımlamıştır. Ayrıca; tahta ve taş gibi maddelerle yapılan marketrinin Antikite ve Bizans sanatında çok görüldüğünü, sedef kakma işçiliğinin de Osmanlılar zamanında çok yapıldığını belirtmiş, maden üzerine yapılan altın ve gümüş kakmaların varlığını bildirmiştir. Aras vd. (1982) ise, marketriyi masif ya da kaplamalı yüzeylere, değişik renkte masif, ağaç kaplama, sedef, bağa, fildişi, metal vb. ile gömülerek yapılan bir süsleme sanatı olarak tanımlamışlardır.

Lambri: Değişik renkte ve düzenlemelerde duvarların ahşap malzemeye kaplanmasıdır (Aras, 1982).

Varak: Altın, gümüş ya da başka madenleri döverek meydana getirilen incecik yaprak, folyo olarak tanımlanmaktadır. Altın varak ise; altının dövülerek incecik yaprak folyo haline getirilmesi ve ahşap yüzeylerde uygulanmasıdır (Hasol, 2002).

Şekil 4. Friz çeşitleri (Turani, 2003)

Friz (Efriz): Saçaklarda baştabanla korniş arasında bulunan ve binanın enince uzayıp giden

bölümdür. Bu bölüm süslü veya düz bir yüzey halinde olabilir. Bir iç duvarın üst bölümünde yapılan süsleme kuşağı olarak da tanımlanmaktadır (Hasol, 2002) (Şekil 4).

Girland (Askıçelenk): Yaprakları, çiçekleri iç içe veya kurdelelerle bağlanmış ve 2 ucundan asılmış olarak gösteren eski bir süsleme ögesi, aylama askı, kırlant olarak tanımlanmaktadır (Hasol, 2002).

Kartuş: Ortasındaki boşluğa kitabe, simge, amblem, marka ya da bezeme ögesi konulan dekoratif biçimli kitabelik ya da çerçeve olarak tanımlanmaktadır (Hasol, 2002).

Palmet (hurma yaprağı): Palmiye biçiminde bir bitkisel bezeme motifidir. Yaprakları simetrik olarak düzenlenmiş palmet motifi Mısır ve Mezopotamyalılar ile Yunanlılar tarafından çok kullanılmıştır. Mısırlılar palmet biçiminde sütunlar da yapmışlardır. Palmet Roman mimarisinde de kullanılmıştır (Turani, 2003) (Şekil 5).

Şekil 5. Palmet (Turani, 2003)

2.4. XV. Louis Stili Mobilyalarda Uygulanan Döşemeler

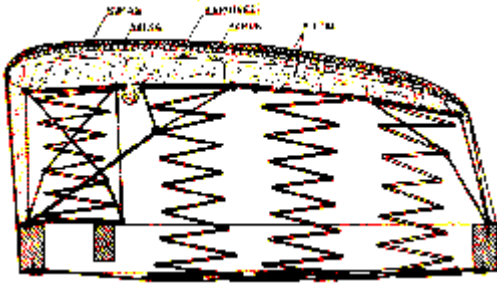
Bu stilde genellikle süfleli döşeme uygulanmıştır. Ancak, günümüzdeki örneklerde kauçuklu döşemeler çok fazla uygulanmaktadır.

1. Palmet friz
2. Akantüs friz
3. Sarmaşık/yaprak friz
4. Yuvarlak kemer friz
5. Dişli friz

Süfleli döşeme: Fazlaca elastikiyet ve dolayısıyla rahatlık aranan büyük hacimli, her tarafı kumaş, deri

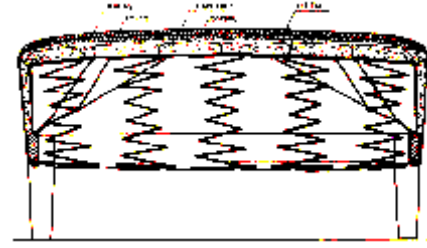
veya suni deri kaplı olarak düşünülen oturma mobilyaları ile özellikle; sedir, divan, somya, yatak gibi dinlenme ve istirahat mobilyaları “süfleli” olarak döşenirler. Bilhassa misafir ve salon mobilyaları için tercih edilen bu döşeme cinsi, klâsik döşemecilikte en çok kullanılan “ustalık” döşemelerinin başında gelir. Süfleli döşemelerde döşeme kütlesi bütünü ile yekpare olarak esner. Süfleli döşemeler, döşemecilikte ağır ve zor işlerde olup özellikle kendine has bir döşeme tekniğini gerektirir. Bunun için de gerekli teknolojik bilgi ve ustalığa sahip olunmalıdır. İskelet ve konstrüksiyon durumuna göre helezoni yaylı ve zikzak yaylı olmak üzere iki cins süfleli döşeme yapılabilir (İlter, 1990).

Helezoni yaylı süfleli döşemeler: Süfleli döşeme olarak pratikte en çok kullanılan helezoni yaylı cinsleridir. Bunlar döşeme olarak, özellikle yay bağlantı biçim ve işçilik tarzlarıyla diğer döşemelerden farklıdır. Süfleli döşemelerde kolanlar, döşeme ve konstrüksiyon durumuna göre, kayıtların alt veya üst taraflarına çivilenir. Bundan sonra gerektiği şekilde yaylar yerleştirilir. Yayların kolana dikilip tespit edilmesinden sonra sıra bağlamaya gelir. Süfleli döşemede yayların bağlanmasının diğer türlerden apayrı bir özellik taşıması, bu döşemenin en önemli hususlarından birini oluşturur. Burada önce ana yay bağlantısı yapılır ve bunu tamamlayıcı bağlantı takip eder. Helezoni yaylı süfleli döşemeler iskelet durumuna ve uygulanacak döşemenin özelliklerine göre çeşitli tarzlarda yapılabilirler. Bu hususta ustalık ve teknik bilginin rolü çok büyüktür. Şekil 6’da görülen torbalı süfleli bağlantılı olan döşeme değişik koltuk ve kanepelere uygulanabilir (İlter, 1990).

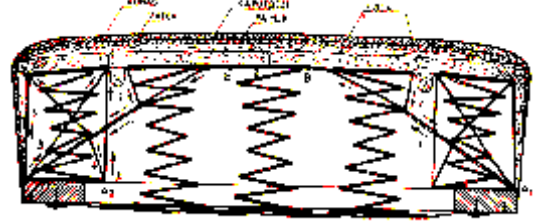

Şekil 6. Torbalı süfleli bağlantılı döşeme (İlter, 1990)

Somya, divan, sedir ve yatak gibi uzanma ve yatma mobilyalarına uygulanan yay bağlantısı ile döşeme ayrı bir özellik taşımaktadır. Şekil 7.a’da bütün yayları beraberce bağlanmış ve Şekil 7.b’de de kenar yayları ayrı olarak bağlanmış (torbalı sistem) döşeme tarzları görülmektedir (İlter, 1990)

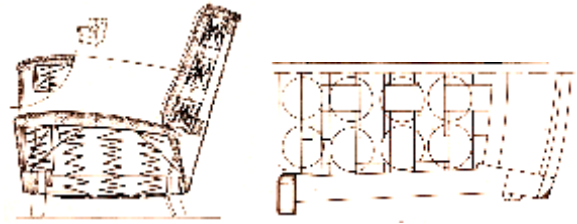
a. Bütün yayları beraberce bağlanmış

b. Kenar yayları ayrı olarak bağlanmış

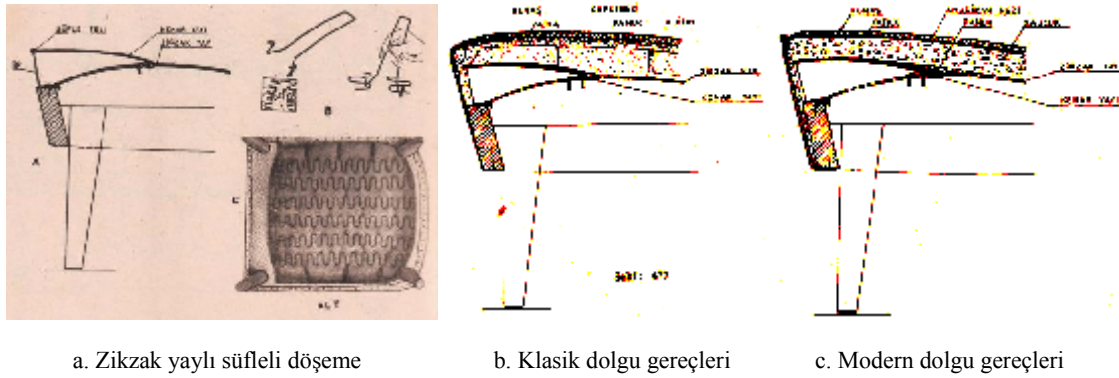
Şekil 7. Değişik döşeme tarzları (İlter, 1990)

Şekil 8’de font, arka ve kolçakları süfleli olarak döşenmiş ağır bir koltuk detay resmi verilmiştir (İlter, 1990).

Şekil 8. Ağır bir koltuk detay resmi (İlter, 1990)

Zikzak yaylı süfleli döşemeler: Zikzak yaylar ile de çeşitli biçimlerde süfleli döşeme yapılmaktadır. Bunlara ait en önemli husus yay bağlantı düzenidir. Zikzak yaylı süfleli döşeme yapımında en çok kenar yaylarından faydalanılmaktadır. Bunun için; font döşemelerinde font kenar yayları, arkalık döşemelerinde ise daha ince ve kısa olan arkalık kenar yayları kullanılır. Çeşitli döşeme mobilyalarına, aynı şekilde uygulanan bu süfleli döşeme tarzının uygulandığı Şekil 9.a’da belirtilmiştir. Arkadan öne doğru uzunlamasına tespit edilen zikzak yaylara ikişer ikişer olmak üzere gerekli uzunluktaki kenar yayları kancalarından geçirilir. Bundan sonra öne doğru; gergince çekilen kenar yaylarına süfleli teli veya süfleli bandı çevrelenerek bağlanır ve bu da döşeme çerçevesine kök ipi ile çivilenmek suretiyle tespit edilir. Yayların üzerine kaplanan ve dikilen kanaviçeden sonra ya klâsik dolgu gereçleri ile (Şekil 9.b) veya modern dolgu gereçleri ile (Şekil 9.c) döşeme yapılır (İlter, 1990).

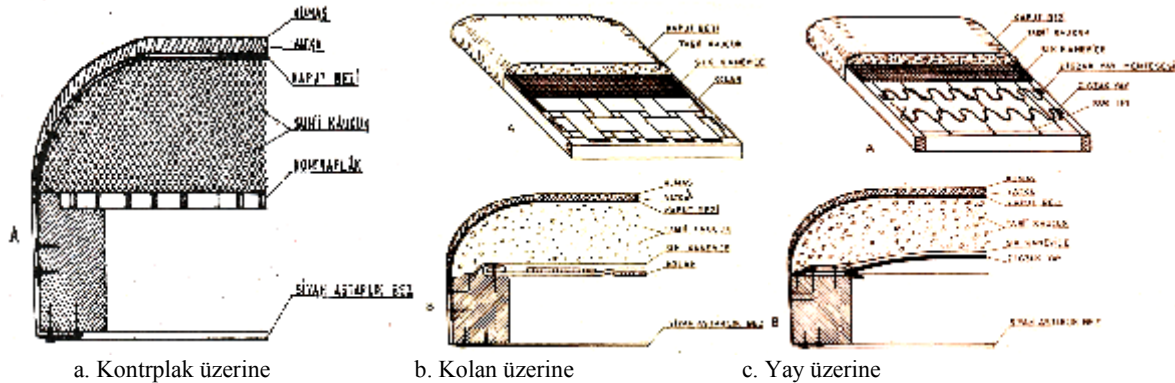
Şekil 9. Zikzak yaylı süfleli döşeme ve uygulamaları (İlter, 1990)

Kauçuklu döşemeler: Genellikle el işçiliği ve maharetinin hâkim olduğu döşemecilikte, gelişen teknoloji birçok yenilikler ve kolaylıklar getirmiştir. Fazla zaman ve işgücünü gerektiren klâsik dolgu gereçlerinin yerini artık modern dolgu gereçlerinden olan kauçuk ve kauçuklu maddeler almaya başlamıştır. Modern döşemeciliğin gelişmesine önemli katkısı olan bu gereçlerin, eski döşeme gereçlerinden önemli ve üstün olan özellikleri şunlardır (İlter, 1990):

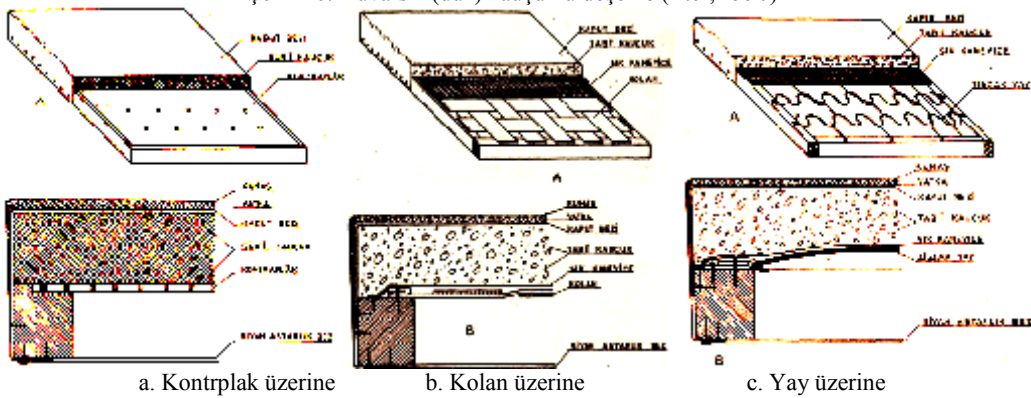
- Çeşitli döşeme yapımına gayet elverişli olduklarından, zaman ve işçilikten ekonomi sağlarlar.
- Değişik form kabiliyetli, elâstik, rahat ve kullanışlıdır.

- Hijyeniktirler. Böcek ve mikroplara karşı dayanıklı olup; bunların beslenme ve üremelerine uygun değildir, dolayısıyla geçici hastalıkları taşımazlar.

Kauçuklu döşemelerde bilinmesi gerekli olan en önemli husus bu alandaki teknolojik bilgi ile işleme tekniği ve dolayısıyla yapılacak işe göre, en uygun cins ve özellikteki, kauçuğun seçimidir. Tabii kauçuk, suni kauçuk, kauçuklu kıl plâkaları bu döşemede kullanılan malzemelerdir. Mobilya ve döşemenin cins, özellik, kullanma durumları ile maliyet hususları dikkate alınmak suretiyle bu gereçler ve bunların çeşitli kalitelerinden uygun olanı seçilerek kullanılmalıdır. Kauçuklu döşemeler özellikleri ve yapım tarzları bakımından; duvarsız (düz) kauçuklu döşemeler ve duvarlı kauçuklu dö-

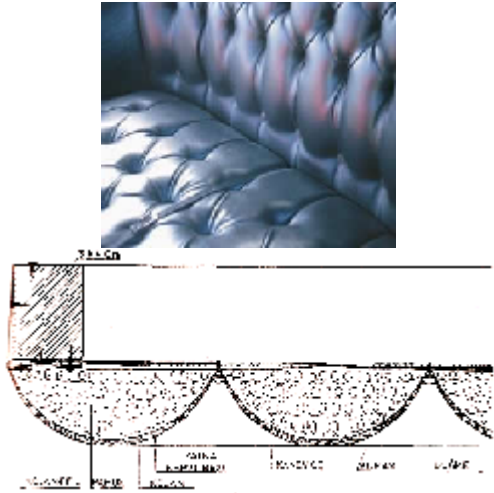
Şekil 10. Duvarsız (düz) kauçuklu döşeme (İlter, 1990)

Şekil 11. Duvarlı kauçuklu döşeme (İlter, 1990)

şemeler olmak üzere iki grupta incelenebilir. Duvarlı kauçuklu döşemeler diğerlerine oranla daha çok elâstiki ve rahatlık sağlarlar. Duvarlı kauçuklu döşemelerde en önemli işçilik, kauçukların hazırlanıp yapıştirılmasıdır. Bu döşeme tarzında, tabii ve suni kauçuk cinsleri ile kauçuklu kıl kullanılır. Kauçuklar döşeme yüzeyine ya doğrudan doğruya yapıştirılarak veya kenar bez bantları ile tespit edilir. Bu bantlar kauçuğun yan veya alt yüzeylerine yapıştirilir. İkisinin de uygulanma şekli kontrplâk, kolan ve yay üzerinedir. Şekil 10'da duvarsız (düz) kauçuklu döşemelerin kontrplâk, kolan ve yay üzerine uygulama detayları, Şekil 11'de ise duvarlı kauçuklu döşemelerin kontrplâk, kolan ve yay üzerine uygulama detayları verilmiştir (İlter, 1990).

Kapitone tekniği: Kapitone içi pamuk veya yün vatka ile doldurularak dikilmiş döşemelik veya giyim eşyası yapımında kullanılan kumaş olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1932). Kapitone döşeme tarzı, genellikle klâsik ve stilize mobilya tiplerine uygulanmakta olup döşemecilik mesleğinde kendine özgü bir ustalık ve zevk işidir. Bu döşeme tarzı özellikle, yatak odası mobilyalarına apayrı bir görünüş zarafet ve estetik verir. Kapitone döşeme, ayrıca duvar ve vitrin süslemesinde de kullanılmaktadır. Bu cins döşemede; döşemenin tarzına, özelliğine, kullanılış yerine göre her şeyden önce en uygun kapitone biçimi, ölçü ve estetik durum ayarlanmalıdır. Kapitone döşemeler; evvelce hazırlanmış olan çeşitli; font, kolçak ve arkalık döşemeleri üzerine yapıldığı gibi, doğrudan doğruya genellikle en çok kullanıldığı şekilde döşeme çerçevesi üzerine de yapırlar. Kapitone döşeme tekniği ile ilgili olarak gerekli hususlar Şekil 12'de görülen detayda belirtilmiştir (İlter, 1990).

Şekil 12. Kapitone tekniği (İlter, 1990)

3. MATERYAL METOD

Bu çalışmada Ankara Siteler'de XV. Louis Stili mobilya üretimi yapan işletmeler değişik zamanlarda ziyaret edilmiştir. İşletme yetkilileriyle yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda uygun olan ve izin alınabilen 10 işletme araştırma kapsamına alınmıştır. Bazı işletmelerin ürünleriyle ilgili tasarım-tescil belgesine sahip olması nedeniyle bu kısımda işletmelerin isimlerine yer

verilememektedir. 10 işletmede stilin günümüzdeki üretim şekli yerinde incelenerek belirlenmiştir. Araştırmada stilde en yaygın kullanılan ağaç malzeme türü, döşeme teknikleri, döşeme kumaşı çeşitleri, kabriyal ayak uygulamaları incelenmiştir. Çalışmanın verileri 2009 yılı Mayıs-Haziran döneminde toplanmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Ağaç Malzeme Türü

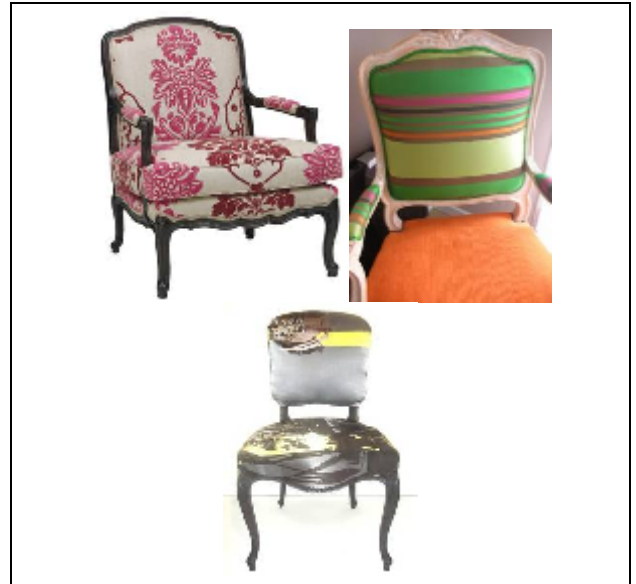
Yapılan incelemelerde araştırma kapsamındaki işletmelerin tamamında kayın başta olmak üzere ceviz ve maun ağaçları masif olarak kullanılmaktadır. Günümüzde XV. Louis stili mobilyaların üretimlerinde maun ve cevizle göre önemli ölçüde maliyeti azaltması ve kolay temin edilmesi açısından kayın ağaç malzemenin daha çok kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca, müşteri tercihlerine uygun olarak ceviz, maun ve diğer renk tonlarında kolayca boyanıp verniklenmesinin tercihte etkili olduğu belirlenmiştir.

4.2. Döşeme Teknikleri

Yapılan incelemelerde işletmelerin tamamında kauçuklu döşemenin uygulandığı gözlenmiştir. Günümüzde XV. Louis stili mobilyaların üretimlerinde, stilin asıl döşeme malzemesi olan süfleli döşeme uygulamasının oldukça beceri ve işçilik istemesi, kalifiye uygulayıcı sayısının azlığı vb. gibi nedenlerle yeni üretimlerde uygulanmadığı bunun yerine kauçuklu döşemelerin uygulandığı belirlenmiştir. Süfleli döşemelerin ise çok nadir olarak eski örnek mobilyaların onarımlarında uygulandığı belirlenmiştir.

4.3. Döşeme Kumaşı Çeşitleri

Günümüz uygulamalarında stilin havasına uygun olmayan farklı döşeme kumaşı çeşitlerinin de uygulandığı belirlenmiştir (Resim 8).

Resim 8. Günümüzde farklı döşeme uygulamaları

4.4. Kabriyal Ayak Uygulamaları

Kabriyal ayakların genellikle kayıtlarla birleşen alım ve yere değen kısımlarına yakın bölümlerinde bitkisel şekilli oyma süslemelere rastlanmaktadır.

Sadece oluk ve fitil açılarak sade bırakılan uygulamalarda görülmüştür (Resim 9).

Resim 9. Günümüzde uygulanan ayak örneklerinden bazıları

4.5. Taç ve Kayıt Uygulamaları

Taç kısımlarında genellikle çiçek sepeti, çiçek demeti v.b. bitkisel şekilli süslemeler uygulanmaktadır. Kayıt kısımlarının orta bölümlerinde bitkisel şekilli oyma süslemeler uygulandığı gibi taç ve kayıtlarda sadece oluk ve fitil açılarak sade bırakılanlarda vardır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

XV. Louis stili mobilyaların üretiminde ceviz, maun, başta olmak üzere kayın, meşe, ıhlamur ağaç malzemenin çok kullanıldığı günümüzde üretilen örneklerinde ise; kayın malzemenin masif ve kaplama olarak çok kullanıldığı belirlenmiştir. Bunun en önemli nedeni olarak kayın malzemenin kolay ve ucuz temin edilebilmesinin yanı sıra üretimdeki işlem kolaylığı, üstyüzey işlemlerinde maun, ceviz v.b. renklere boyandığında olumlu sonuç vermesi olarak düşünülmektedir.

Günümüzdeki uygulamalarda koltuk, kanepeler, sandalye v.b. mobilyalarda masif olarak maun ve ceviz kullanımı da görülmektedir. Ceviz ve maun kaplama olarak günümüzdeki örneklerde kayından sonra en çok kullanılan ağaç malzeme konumundadır. Ekonomik kaygı gözetilmeden yapılan üretimlerde ceviz ve maun kullanımından kaçınılmamaktadır. Bazı üretimlerde ise kapak, yan tabla, alt üst tabla, raf v.b. elemanların kenar masifleri kayın, geniş yüzeylerin ise ceviz ve maun kaplama ile kaplandığı görülmektedir.

XV. Louis stili mobilyaların en belirgin özelliklerinden olan kabriyal ayak uygulamalarında genellikle ayağın alın kısımlarında bitkisel şekilli oyma motifleri uygulandığı gibi sadece oluk ve fitil açılarak yapılan sadeleştirilmiş örneklere de rastlanmaktadır. Özellikle koltuk, kanepeler, sandalye v.b. oturma mobilyalarında ergonomik kriterlere uyulmadığında ayak yükseklikleri kısa tutulduğunda oturma rahatlığı kaybolmaktadır. Koltuk ve sandalye döşemelerinde eskiden süfleli döşeme uygulanırken günümüzde genellikle kauçuklu döşeme uygulaması yapılmaktadır.

Oturma grubu mobilyalarında özellikle koltuk ve kanepelerin bazı üretimlerinde ergonomiye ve genel kabul görmüş ölçü standartlarına uyulmadığı belirlenmiştir. Bu tür üretimlerde stilin özelliğine uygun olmayan ayak ve arkalık biçimlerine de rastlanmaktadır. Bunun nedeni olarak ucuz ve kalitesiz üretimler ile becerisi zayıf eleman istihdam eden işletmeler olarak düşünülmektedir.

Günümüzde sayıları gün geçtikçe azalan becerili kalifiye eleman teminindeki zorluklar bu mobilyaların üretimini olumsuz yönde etkilemektedir. Genellikle üretim süresinin uzadığı, malzemedeki kayıpların (fire oranının) arttığı sonuç olarak üretim maliyetinin arttığı belirlenmiştir. Maliyet artışının günümüzdeki pazarlama teknikleri açısından verimli bir karlılık sağlamadığı görülmüştür.

Seri üretime uygun olarak yapılacak üretimlerin; işçilik giderlerini, malzeme firesini azaltacağı ve üretim sürecini kısaltacağı için ekonomik açıdan daha verimli olacağı düşünülmektedir. Seri üretim uygulamalarında gelişen yeni teknolojilere yer verilmesi üretimin kalitesi ve verimliliği açısından önemli görülmektedir. Üretim sürecinde bilgisayar destekli CNC tezgahlarının kullanılması, lazerle kesim tekniklerinin ağaç kakma (marketri) v.b. uygulamalarda yer almasının uygun olduğu düşünülmektedir.

Mobilya tarihinde önemli bir yeri olan XV. Louis stili başlangıcından günümüze kadar her dönemde kullanıcısı olan ve beğenilen bir mobilya stildir. Ekonomik olması durumunda daha geniş bir tüketici kitlesine hitap edecek şekilde pazarlanmasının mümkün olduğu düşünülmektedir.

6. KAYNAKLAR

1. Afyonlu, A.S., "Ağaç İşleri Takım ve Makine Bilgisi", Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998.
2. Aras, R., "Klasik Mobilya Teknolojisi Ders notları", 1982.
3. Aras, R., "Klasik Mobilya Teknolojisi Ders notları", 2000.
4. Aras, R., "Mobilya Kataloğu", 2004.
5. Aras, R., "Mobilya Stilleri", Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2003.
6. Başacı, T., Aras, R., Sönmez, A., "Kakma ve Süsleme Motifleri", Yüksek Teknik Öğretmen Okulu Matbaası, Ankara, 1982.
7. Burdurlu, E., "Kereste Endüstrisi ve Kurutma", Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1995.
8. Burdurlu, E., Baykan, İ., "Ağaçlarında Kesme Teorisi ve Endüstriyel Mobilya Üretimi Makineleri, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1998.
9. Burdurlu, E., Usta, İ., Berker, U.Ö., Altun, ., "Farklı Demografik Özellikli Mobilya Kullanıcılarının Klasik Sandalye Stil ve Renk Tercihlerinin Belirlenmesi" Politeknik Dergisi, Cilt:8, Sayı 4, 2005.
10. Dinçel, K., Çelebi, N., Şanıvar, N., "Ağaç Teknolojisi", Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1977.
11. F.İli Mariani, Makine Kataloğu, 1998.
12. Hasol, D., "Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü", Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 2002.
13. İltter, R.N., "Mobilya Döşemeciliği", Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1990.
14. İnternet: www.emporiumindonesia.com, 2009.
15. İnternet: www.idesignproject.com, 2009
16. İnternet: www.kollenburgantiquairs.com, 2009.
17. İnternet: www.trueggelmann.de
18. Kondor, Mobilya Kataloğu, 1998.

19. Şanıvar, N., Zorlu, İ., “Ağaç İşleri Gereç Bilgisi”, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1997.
20. TDK, Türkçe Sözlük, 1932.
21. TS 4521, “Ağaç Mobilya Terimler ve Tanımlar”, Türk Standartları Enstitüsü, 1985.
22. Turani, A., “Sanat Terimleri Sözlüğü”, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.
23. Zorlu, İ., “Ağaç İşleri Konstrüksiyon Bilgisi”, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1997.